

Cilt : 18 SAYI : 8 AĞUSTOS 1990

**Türk
sanayicileri
ve
işadamları
derneği**

görüŖ

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) AĞUSTOS 1990
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Yayın Müdürü:
Yönetim Kurulu Başkanı *Cem Boyner*

Yazı İşleri Müdürü:
Genel Sekreter *Ertuğrul İhsan Özol*

Yayına Hazırlayan:
Ekonomik Araştırmalar Bölüm Başkanı
Nilgün Demirtaş

Görüş Araştırma Grubu:
Bu sayıda:
Avni Demirci
Nilgün Demirtaş
Veyis Fertekligil

Dergideki yazılar kaynak olarak TÜSİAD GÖRÜŞ'ün gösterilmesi koşuluyla izinsiz kullanılabilir. İmzalı yazılar, yazarların kişisel görüşlerini yansıtmakta olup, dernek görüşü olarak kabul edilemez.

Adres:
Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. 233/9-10
80230 Harbiye - İstanbul
Tel: 146 24 12 - 140 12 05

Basıldığı Yer:
LEBİB YALKIN YAYIMLARI VE
BASIM İŞLERİ A.Ş.
Tel: 179 67 50 / 8 Hat

Bu Sayıda

TÜSİAD'dan Haberler.....	4
AT'de Devlet İhalelerinde Küçük ve Orta Ölçekli Firmalar.....	9
Tek Pazar Aşamasında Şirket Birleşmelerine Denetim.....	16
Doğu Avrupa'da Girişimciliğin Sorunları.....	24
Polonya'da Özelleştirme.....	29
Japonya'da Yaratıcılık ve Taklitçilik.....	33
Bilgi Sektöründe Kara Bulutlar	47
Resmi Gazete'de Bu Ay.....	53

TÜSİAD'dan Haberler...

Başkan Cem Boyner, Paris Match dergisi koordinatörü Ms. Sandrine Belloc ve muhabir Ms. Elie Kerrigan ile 10 Temmuz 1990 tarihinde bir görüşme yaptı.

Tercüman Gazetesi'nden Sayın Tülin Köksal 11 Temmuz 1990 tarihinde Başkan Cem Boyner ile bir görüşme yaptı.

Başkan Cem Boyner, The Observer tarafından yayımlanacak Türkiye raporu ile ilgili olarak Mr. William Van Berkelom ve Mrs. Rose-Anne Ferrero ile 12 Temmuz 1990 tarihinde bir görüşme yaptı.

Başkan Cem Boyner, Başkan Yardımcısı

Bülent Eczacıbaşı, Yönetim Kurulu üyesi Güler Sabancı ve Genel Sekreter E. İhsan Özol UNIDO Direktörü Mr. Domingo L. Siazon, Jr, UNIDO Türkiye Bürosu Direktörü Dr. M. Kamal Hussein, Sınai İşbirliği Bölümü Başkanı Mr. Mile Janjic, Avrupa, Akdeniz ve Bölgelerarası Program Başkanı Ms. Gloria A. Roces, Dış İlişkiler Bölümü Direktörü Sayın Akşit Kayalar ve Viyana Türkiye Büyükelçiliği Ekonomik ve Sosyal Planlama ile ilgili Konsolos Sayın Mustafa Vuruşkaner'den oluşan bir UNIDO heyeti ile 13 Temmuz 1990 tarihinde TÜSİAD'da bir görüşme yaptılar.

Devlet Bakanı Sayın Güneş Taner, HDTM Müsteşar Yardımcısı Sayın Mahfi Eğilmez 17 Temmuz 1990 tarihinde TÜSİAD'ı ziyaret ederek Yönetim Kurulu ile güncel ekonomik sorunlar ile ilgili görüşme yaptılar.

Başkan Cem Boyner, 17 Temmuz 1990 tarihinde "IL Sole 24 Ore" adlı gazetenin

ekonomi yazarlarından Mr. Niccolo D' Aquino ile bir görüşme yaptı.

Başkan Cem Boyner ve Genel Sekreter E. İhsan Özöl, 17 Temmuz 1990 tarihinde yapılan İKV Genel Kuruluna katıldılar.

TÜSİAD Yönetim Kurulu 18 Temmuz 1990 tarihinde İzmit Kordsa Tesislerinde yapılan brifinge katıldı ve tesiste incelemelerde bulundu.

TÜSİAD'ın 1989 yılında başlattığı "Kalkınma Stratejileri" çalışmasının son durumu hakkında TÜSİAD üyelerine bilgi vermek, görüş ve önerilerini almak üzere 19-20 Temmuz 1990 tarihlerinde The Marmara Oteli'nde Başkan Yardımcısı Bülent Eczacıbaşı başkanlığında çalışmada görev alan uzmanların da katıldığı bir toplantı düzenlendi.

Başkan Cem Boyner, 21 Temmuz 1990 tarihinde Nokta Dergisi'nden Sayın Nilgün Uysal ile bir görüşme yaptı.

Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Cem Boyner, siyasi faaliyette bulunduğuna dair ihbar üzerine Şişli Cumhuriyet Savcılığı'nca açılan soruşturma nedeniyle 23 Temmuz 1990 tarihinde Savcılık'ta ifade verdi.

Ekonomik Panorama Dergisi'nden Sayın Ayfer Karataş, 26 Temmuz 1990 tarihinde Başkan Cem Boyner ile bir röportaj yaptı.

Günaydın Gazetesi'nden Sayın Osman Arolat, 26 Temmuz 1990 tarihinde Başkan Cem Boyner ile güncel konularda bir röportaj yaptı.

Başkan Cem Boyner, 27 Temmuz 1990 tarihinde İtalya Dışişleri Bakanı ve AT dö-

nem başkanı Mr. Giani de Michelis onuruna İtalyan Büyükelçiliğinde verilen yemeğe katıldı.

Başkan Cem Boyner ve Yönetim Kurulu Üyeleri 30 Temmuz 1990 tarihinde ANAP Milletvekili Sayın Mesut Yılmaz ile TÜSİAD tarafından yürütülen Kalkınma Stratejileri Çalışması ile ilgili bir görüşme yaptı.

Genel Sekreter E. İhsan Özol, 30 Temmuz 1990 tarihinde Japan Center for International Finance'in Orta Doğu ve Afrika Bölümü Direktörü Mr. Norio Takamatsu ve ekonomist Mr. Koichi Yamamoto ile bir görüşme yaptı.

YENİ TÜSİAD ÜYELERİ

MUSTAFA İ. BOZBAĞ, Gemsan A.Ş. Yönetim Kurulu Üyesi;

M. MURAD DURAL, Altay Kollektif Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı.

AT'de Devlet İhalelerinde Küçük ve Orta Ölçekli Firmalar...

AT ülkelerinde küçük ve orta ölçekli firmaların devlet ihalelerini kazanma şansı çok azdır. Bu durum, bir firmanın başka bir üye ülkede ihale kazanması olasılığında ise çok daha kötüdür. Kamu kesiminde alıcıların küçük ölçekli işletmeleri seçme konusunda teşvik edildiği Fransa'da, 500'den az çalışanı olan firmalar ihalelerden biraz pay almaktadırlar. Ancak bu pay yüzde 30 gibi düşük bir oranda kalmaktadır. Bununla beraber küçük firmalar, imalat ve hizmetlerde AT işgücünün yüzde 70'ini istihdam etmektedirler.

Fransa'daki durum, küçük işletmelerin kotalar, fiyat öncelikleri ve katılım sağlanması için çeşitli teşviklerle korunduğu ABD'den çok daha kötüdür. Japonya'da ise, çok iyi gelişmiş taşeron ağı sayesinde

küçük ve orta ölçekli işletmeler devlet ihaleleri sisteminden büyük bir pay almaktadırlar.

Bu karşılaştırmalar Komisyon'u artan bir şekilde endişelendirmektedir. Komisyon, devlet ihaleleri konusunda Avrupa piyasasının açılmasının küçük işletmelere imkan verilmediği sürece gerçekleştirilemeyeceğinden çekinmektedir. Ulusal satın alma yöntemlerini değiştirme amacını taşıyan son düzenleme de, yeni formaliteler ve ulusal olmayan büyük şirketlerin oluşturduğu yoğun rekabet ortamı sonucu küçük firmaların aleyhine olabilir.

Bu dengesizliği ortadan kaldırma konusunda Komisyon ciddi bir sorunla karşı karşıyadır. Küçük işletmelere ABD'nin tanımış olduğu öncelikleri tanımak, Roma Antlaşması'na ve 1992'nin tüm ruhuna aykırı bir gelişme olacaktır.

Devlet ihalelerine küçük ve orta ölçekli firmaların sınırlı katılımlarının birçok nedeni

bulunmaktadır. Öncelikle, çoğu ihale bu firmaların tek başlarına katılmaları için çok büyüktür. İhaleyi açan kuruluş tarafından mali olarak yetersiz oldukları için elenebilirler. Kendilerine uygun olan ihalelerden de haberdar olmayabilirler veya ihale çok ağır ve pahalı olabilir. İşi almaları mümkün olsa bile, ödemeler o kadar geç yapılabilir ki, zahmetlerinin karşılığını alamayabilirler.

Bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla Komisyon, Brüksel, üye ülkeler, alıcılar ve küçük firmalar tarafından alınması öngörülen yaklaşık 12 önlemi içeren bir belgeyi kabul etmiştir. Buradaki amaç, alıcılara ek maliyet yüklemekten veya büyük şirketlere karşı ayırım yapmadan, küçük şirketlere daha iyi olanaklar sağlanması yollarının araştırılmasıdır.

Çok büyük ihaleler için küçük ve orta ölçekli işletmelerin sınırlı bir rol oynaması daha doğru ve uygundur. Diğerleri için ise Komisyon iki öneri de bulunmaktadır: İha-

leleri küçük ve orta ölçekli işletmelerin kapasitelerine uygun olacak bir şekilde ikiye bölmek ve bu işletmelerin kaynaklarını birleştirerek ihalelere birlikte katılmalarını sağlamak. Birinci öneride, ihaleler ikiye ayrılmakta ve belirli bir pay için ihaleye giren küçük firmalar, tüm ihale için daha büyük firmalar tarafından önerilen fiyatlara uyum sağlamak durumunda kalmaktadırlar.

İkinci öneriye bakıldığında, Topluluğun firmaların birleşmelerini teşvik etmek için birçok programı bulunmaktadır. Bunlar, birleştirme bürosu ağıları, ortak araştırma projeleri ve European Economic Interest Grouping diye bilinen şirket yapıları oluşturmak gibi programlardır.

Bu programların şu ana kadar başarı düzeyleri hakkında bir yorum yapmak mümkün olamamıştır. Komisyon'un da üye ülkelere bu konuda yasal ve mali belirsizlikleri gidermeleri için çağrıda bulunmaktan başka yapacak pek birşeyi yoktur.

Küçük ve orta ölçekli firmaların karşılaştığı bir başka problem de, alıcı tarafından talep edilen asgari mali güvenlik standartlarını genellikle karşılayamamalarıdır. Komisyon, alıcıların taleplerinin gerçekten gerekli olup olmadığını ve nasıl değerlendirileceklerini inceleyecek bir araştırma yapılmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir. Buna ek olarak, Komisyon her iki tarafı da hatalı işlem yapmaktan koruyan ve küçük şirketlere karşı ayırma neden olmayacak yeni sistemlerin geliştirilmesini teşvik etmektedir. İtalya'da olduğu gibi performans tahvilleri biçimindeki garantiler de başka bir opsiyondur.

Diğer önemli bir engel de, ihalenin karışıklığı ve idari maliyetlerin yüksekliğidir. Komisyon birçok ülkede prosedürlerin gereksiz derecede uzun ve karışık olduğunu kabul etmiştir. Alıcıların ihale formlarının basitleştirilmesi ve standartlaştırılması ve ihaleye girenlere daha uzun süre tanınması hususunda ikna edilmesine çalışılmaktadır.

En büyük sorunlardan biri de ihaleler hakkında bilgi eksikliğidir. Komisyon, bilgisayar veri tabanında mümkün olan en fazla sayıda ihalenin toplanması ve özel firmaları bu bilgileri kullanma ve yayma konusunda teşvik etmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin özellikle diğer üye ülkelerdeki potansiyel işlerden haberdar olmalarına yardım etmek amacıyla, Avrupa Bilgi Merkezleri (Euro Info Centres) ağı genişletilecektir.

Ödemelerdeki gecikmeler konusunda Komisyon AT mevzuatının küçük ve orta ölçekli firmalara olan zararlı etkilerini kapsayan bir inceleme gerçekleştirmiş ve bu konudaki düşüncelerini de kısa zamanda belirtmiş olacaktır. Bu düzenlemeler konusundaki problem, bunların çoğunlukla kamu alıcılarının itibarlarını direkt olarak etkilemeleri ve bu alıcıların zaten kamu ihaleleri hakkındaki AT yönergelerinin kendilerine getirdiği sorumluluklardan yakındıkları ve yeni değişikliklere razı olmayacakları yönündedir.

Daha da önemli bir engel, birçok küçük ve orta ölçekli işletmenin hiçbir şeyin değişmeyeceğine ilişkin kötümser görüşüdür.

Bu görüşü değiştirmek için Komisyon, küçük ve orta ölçekli işletmelerin alıcı kuruluşlarla karşılaşmalarına yardımcı olmak amacıyla devlet ihaleleri fuarlarına, pratik broşürler hazırlanmasına, seminer ve konferanslara, devlet sektörüne mal satışı ve bürokrasi ile mücadele hakkında bilgiler veren eğitim kursları hazırlanmasına mali yardımda bulunmaktadır.

Bugüne kadar gelişmeler bu konuda daha çok şey yapılması gerektiğini göstermiştir. Londra'da Nisan ayında gerçekleşen ilk büyük devlet ihaleleri fuarı küçük şirketlerin devlet ihaleleri için gerekli olduklarını göstermiştir.

Kaynak: *Financial Times*

Tek Pazar Aşamasında Şirket Birleşmelerine Denetim...

Fransa başkanlığında 21 Aralık 1989'da toplanan Avrupa Komisyonu Bakanlar Konseyi şirket birleşmelerinin denetlenmesi konusundaki düzenlemeyi kabul etmiştir. Üye ülkelere kendi yasaları ile Topluluk hukuku arasında uyum sağlama-ları için çeşitli süreler tanıyan bir Topluluk yönergelerinin aksine, bu düzenleme kesin bir tarihte uygulamaya konulacaktır. Konsey, Komisyon'a uygulamadaki farklılıkları belirleyebilmesi ve metin üzerinde hazırlık yapabilmesi için 9 ay süre tanımıştır.

Kabul edilen metin, rekabet ile ilgili Genel Müdürlüğe (DG IV) önemli yetkiler vermektedir. Bu düzenleme ile birlikte Rekabet Genel Müdürlüğü Avrupa içi şirket birleşmelerini belli koşullar ve kurallar çerçevesinde onaylama veya engellenme konu-

sunda söz sahibi olacaktır. Bu tür birleşmeler herkese açık alım teklifleri, değiş-tokuş, hisse ele geçirilmesi, hukuki birleşmeler ve bir veya birkaç şirketin kısmi veya tüm olarak denetiminin ele geçirilmesi yolundaki bütün operasyonları kapsamaktadır.

Verilen yetkiye göre, Komisyon söz konusu işletmelerin bütün muhasebe kayıtlarını ve belgelerini kontrol edebilecek , kopya alabilecek ve sözlü açıklamalar isteyebilecektir. Bu düzenleme sadece "Topluluk ölçütlerinde" çok büyük işletmeleri ilgilendirmektedir. Söz konusu şirketlerin uluslararası toplam iş hacimlerinin 5 milyar ECU'yü aşması, en az iki şirketin bireysel olarak Topluluk içinde gerçekleştirdikleri cironun 250 milyon ECU'nün üzerinde olması gerekmektedir. Ancak bu işletmelerden herhangi birinin toplam cirosunun üçte ikisini AT çerçevesinde ve üye bir ülke içerisinde gerçekleştirmesi halinde, bunlar düzenlemenin dışında tutulacaktır. Bu kriterlere göre Air France - Air Inter - UTA bir-

leşmesi yeni düzenlemenin dışında kalmaktadır. Toplam ciroları 5 milyar ECU'ya geçtiği ve en az iki şirketin Topluluk içerisinde gerçekleştirdikleri ciro seviyesi 250 milyon ECU'yü aştığı halde, Air France son maddeden yararlanarak her bir işletmenin cirosunun üçte ikisinin Fransa içerisinde gerçekleştirdiğini öne sürebilecektir. Ancak bu durumda İngiltere'de satılan Londra-Paris biletlerinin, "Fransa içi ciro"da gösterilmesi gerekmektedir.

Bu tür kriterleri taşıyan her türlü birleşmenin, sözleşmenin imzalanması veya şirket denetimin bir bölümünün diğer şirket tarafından ele geçirilmesinden bir hafta sonra Komisyon'a bildirilmesi gerekmektedir.

Komisyon'a yapılacak bu bildirim, Komisyon tarafından düzenlenen bir anketin yanıtlarına dayalı olacaktır. Altıyüzü aşkın parçadan oluşan bu anket başlangıçta meslek kuruluşları tarafından oldukça eleştiril-

miştir. Bu kuruluşlar, Komisyon tarafından istenen ankete tatmin edici bir yanıt vermenin aylar alacağını belirtmişlerdir. Bunun üzerine anket geniş bir şekilde kısaltılmış ve şirketlerden zamanında yanıt beklenmeye başlanmıştır.

Bildirinin Komisyon'a ulaşmasından sonra Komisyon bunu 1 ay içinde incelemekte ve iki karar alabilmektedir.

- Ya, operasyonun Ortak Pazar ile uyumsuzluk taşımadığına veya düzenleme kapsamına girmediğine karar vererek yeşil ışık yakmakta,

- Ya da Ortak Pazar ile uyumunun araştırılması için gerekli prosedürlere başlanmaktadır.

Eğer Komisyon 1 ay içinde karar alamazsa şirketler için hiçbir engel kalmamaktadır. Ancak, Komisyon araştırmalarını tamamlayamadığını belirterek ek bir süre de isteyebilmektedir.

"Ortak Pazar ile uyum sağlanması", birleş-

menin Ortak Pazar içinde rekabeti engelleyici bir girişim yaratmaması veya böyle bir eğilimi güçlendirmemesi halidir. Başka bir deyişle, eğer birleşmenin yarattığı pazar payı, Topluluk pazar payının yüzde 25'ini geçmezse, Komisyon birleşmeyi kabul edecektir.

DG IV uygulamayı başlattıktan sonra soruşturmayı yürütmek ve onayını vermek veya başvuruyu reddetmek için 4 aylık bir süre istemektedir. Bu süre zarfında hiçbir karar alınmamışsa, birleşme Ortak Pazar ile uyumlu sayılmış demektir.

Bu düzenlemenin belli başlı amaçlarından biri büyük şirket birleşmeleri konusunda kararların "tek bir elden" yürütülmesidir. Şimdiki durumda ise bir birleşmenin gerçekleşmesi hem ulusal yetkililerin, hem de Topluluk yetkililerinin onayını gerektirmektedir. Yeni düzenlemeye göre yetkiler bir noktaya kadar Brüksel'in elinde, bunun dışında ise üye ülkelerin denetimindedir. Bu tek el olayı şirketler için bir "hu-

kuki güvenlik" durumu yaratmayı hedeflemektedir. Ancak bu ilkenin de birtakım istisnaları bulunmaktadır.

Bazı durumlarda üye ülkeler, Topluluk ölçütünde gerçekleşen bir birleşmede bile kendi ulusal yasalarını uygulamaya devam edebileceklerdir. Buna "meşru çıkar" durumu da denmektedir. Düzenlemeye göre kamu güvenliği, medya ve iletişim araçları ve bankacılık ile ilgili ihtiyat kurallarının uygulandığı sektörlerdeki birleşmelerde, üye ülkelerin kendi kurallarını uygulama serbestileri bulunmaktadır.

Almanların, ülkelerinin federal yapılarından ötürü yaptıkları girişim sonucu bir istisna daha uygulanmaktadır. Bir üye ülke Komisyon'a kendi ülke sınırları içindeki "belirli bir piyasada" hakim bir durumu güçlendiren veya yaratan bir birleşme operasyonu gerçekleştirildiğini bildirebilmektedir.

Düzenlemeye karşı yapılan eleştirilerin ço-

ğu, süreler ve mekanizmanın ağırlığı hakkındadır. Komisyon'un başvuruları istenilen süreler dahilinde inceleyebilmesi konusunda şüpheler bulunmakta ve rekabet ile ilgili bir dosya için en az 6 hafta harcadığı öne sürülmektedir. Beklentilere göre, gerekli dokümanların toplanabilmesinin zorluğu karşısında Komisyon ilk inceleme süresini 1 ay kadar uzatabilecektir. Aynı zamanda, Komisyon'un yetersiz bilgi akışı dolayısıyla bir prosedürü gereksiz yere başlatma tehlikesi de bulunmaktadır.

Basitleştirilmiş yeni anket, birleşmeyi başlatan şirketin diğer şirket hakkında kesin bilgi vermeye zorlanmaması gibi bazı uygulamalar ile birlikte oldukça faydalı bulunmakta, ancak yine de çok ayrıntılı ve üzerinde birkaç hafta çalışma gerektiren bir doküman olarak görülmektedir.

Şirketler, birleşme bildirimini yapmadan önce anketi hazırlamaları konusunda uyarılmakta ve bunun özellikle piyasa hakkındaki çeşitli sorular için geçerli olduğu belir-

tilmektedir.

"Tekel" kavramı üzerinde de bazı çekinceler bulunmaktadır. Önemli siyasal sonuçlara yol açabilecek veya sınai yönden önem taşıyan bazı projeler için üye ülkeler öncelik haklarını Komisyon'a bırakmayı tercih edebileceklerdir. Örneğin, Japon Fujitsu'nun İngiliz bilgisayar şirketi ICI'yi satın alması olayında görüleceği gibi İngiliz endüstrisi için büyük sonuçlara yol açması beklenen böyle bir operasyonda İngilizlerin konuyu Komisyon'a havale etmeleri kuvvetle muhtemeldir.

Kaynak: *Le Figaro*

Doğu Avrupa'da Girişimciliğin Sorunları...

Doğu Avrupa ũlkelerinde planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş sũrecinde yeşeren girişimcilik çeşitli sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Uzun yıllar baskı altında kaldıktan sonra, ũzel mũlkiyet bugũn yaşam savaşı vermektedir.

Bu ũlkelerdeki sorun, Batı'nın tersine bũyũk kamu işletmelerinin ũzelleřtirilmesi değil, yeni ve kũcũk işletmelerin kurulmaları ve bũyũmeleri meselesidir. O kadar ki, insanların bankada bir hesap amaları, işletme sermayesi edinmeleri, eleman istihdam edebilmeleri ve ticari ilişkiler kurabilmeleri sorun olmaktadır.

Bir şirket kurmak için, bir dũzineden fazla damga, pul, mũhũr gibi bũrokratik işlemlere ve kapılar ũnũnde saatleri bulan kuyruk-

lara katlanmak gerekmektedir. İyi işleyen bir bankacılık sistemi olmaması nedeniyle kredi mekanizması da pek çalışmamaktadır. Ham-madde sağlamak mümkün olacak mı, yıl sonunda ne kadar vergi ödenecek gibi iş yaşamının temel taşları olan konularda belirsizlik vardır.

Banka hesabı açmak, istihdam olanağı yaratmak gibi konular Berlin ve Trieste'de geçen aylarda OECD tarafından düzenlenen konferansların başlıca konularını oluşturmuştur. Konferanslar girişimciliğin desteklenmesi konusunda Batı'nın sağlayabileceği yardımlar ve Doğu'nun kullanabileceği potansiyelin değerlendirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır.

Özel girişimciliğin gelişmesinde en önemli engeller olarak resmi kurumların tutum ve bağımlı kültür yapısı görülmektedir. Bu ülkelerdeki eski bürokratların sandalyelerini koruma mücadeleleri de dikkate alındığında, bürokrasi bu aşamada halkla yeni yönetimler arasındaki bir büyük engel olarak görülmek-

tedir. Gorbaçov'un ekonomik danışmanlarından Prof. Nikolai Smeloff, özel girişime kendi elemanlarını istihdam etme konusunda serbesti verilmesi yönünde isteksiz davranıldığı görüşündedir. Prof. Smeloff, aynı zamanda Sovyet işgücünde yüzde 25 emek fazlası olduğunu ve devlet mülkiyetindeki işletmelerin de yüzde 20'sinin kapanma ihtimali olduğunu belirtmektedir.

Romanya'da kurulmasına izin verilen 21.750 küçük firmadan 11.270'i faaliyetlerine devam edebilmiştir. Bu durumun başlıca nedenleri teçhizat eksikliği ile yasal düzenlemelerin yetersizliğidir.

Bu ülkelerde değişikliklerin çok yavaş gerçekleştiği görülmektedir. 1970'de her dört Macar'ın kurduğu iş, bir kişiye istihdam olanağı yaratırken 1988'de bu oran üçte iki olmuştur. Bir karşılaştırma olması bakımından, örneğin İngiltere'de 1.6 milyon küçük işletme vardır ve işgücünün yüzde 12'si kendi işini kendisi yaratmıştır. Bu düzey 1979'daki yüzde 9'a göre önemli bir

gelişme olmakla beraber Avrupa Topluluğu ortalamasını yüzde 16'ya çıkaran Almanya ve İtalya'nın gerisindedir.

Batı Alman hükümeti, Doğu Almanya'da 15 tane iş destekleme merkezi (Business Incubator Centre) kurmuştur. Bu merkezler Batı'daki 80 adetlik ağa bağlanacaklardır. Batı Almanlara göre, belirsizliğin yüksek olduğu bir ekonomide pek çok kişinin iş girişimini riskli görmesi doğaldır. İşte bu merkezler bu süreci kolaylaştırma misyonu yüklenmişlerdir. Bu kurumların ana amacı danışmanlık olmakla beraber pek çoğu fon sağlamak gibi hizmetler de vermişlerdir.

İş destekleme merkezlerinden (BIC) Bulgaristan'da 12, Çekoslovakya 3 ve Polonya'da 1 tane kurulması planlanmıştır. Sovyetler'de de BIC'lerden oluşan bir şebeke ile bilim parkı kurulması düşünülmektedir. Yugoslavya'da ise Temmuz ayının başlarında ilk BIC'ın kurulması yolunda adımlar atılmıştır.

Doğu Avrupa ekonomilerinin yeniden yapılanması sürecinde sermaye donanımı ve yeni teknoloji ihtiyaç duyulan en temel öğelerdir. Batıda küçük işletmeler devlet tarafından teşvik edilmiş ve desteklenmiştir. Doğuda devletin ekonominin tüm sektörlerinden düzenli olarak çekilmesi söz konusudur. Halbuki, bu işletmelerin devlet tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Bu gerçek Doğu Avrupa'nın içinde bulunduğu sıkıntılı durumu daha iyi ortaya koymaktadır.

Kaynak: *Financial Times*

Polonya'da Özelleştirme...

Polonya'da hükümetin özelleştirme konusuna ne derece önem verdiğini parlamento tarafından onaylanan özelleştirme yasa-sının ekonominin yüzde 80'ini oluşturan 7600 şirketi kapsamayı göstermektedir.

Özelleştirilecek şirketlerin aktiflerinin değerlendirilmesi ve satışa çıkarılması ile dört İngiliz bankası görevlendirilmiştir. Polonya'nın şu anda içinde olduğu mali kriz düşünülürse bütün bu işlemler Polonya bütçesine değil, İngiliz fonlarınca karşılanacaktır. Nitekim amaç "özelleştirme işini de özelleştirmek"tir. Bu sebeple bir çok danışmanlık şirketi Varşova'ya akın etmiştir.

Programın başarılı olması için ilgililer işe en çekici şirketlerden başlamaya karar vermişlerdir.

Ozelleştirilecek ilk on şirket arasında, 12.000 ile 15.000 arasında çalışanı bulunan Exbud isimli büyük bir inşaat şirketi vardır. Bundan başka cirolarının önemli bir kısmını ihracattan sağlayan üç şirket de oldukça çekici gözükmemektedir. Bunların faaliyet alanları çikolata ve şekerlikten, elektrikli ev araçlarına, konfeksiyona kadar uzanmaktadır. İlk aşamada yeniden yapılanma içinde olan ağır sanayinin özelleştirilmesi düşünülmemiştir.

İkiye karşı 328 oyla kabul edilen yasayla (38 çekimser), planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş programının ana hatları çizilmektedir. Maliye Bakanlığı ilgilileri bu yolla Polonya'ya yabancı yatırımcıların çekileceğini ummaktadırlar.

Dışarıdan yardıma olumlu bakan Polonyalılar, öte yandan milli servetlerinin yabancı sermaye tarafından kullanılması düşüncesiyle de huzursuz olmaktadır. Bunun için yüzde 10'unu aşabilecek yabancı sermaye payı Özelleştirme Bakanlığı'nın ona-

yına bağlanmıştır.

Gerçekte üç aydan fazla zaman alan özelleştirme yasası tartışması Polonya ekonomisinin yapısal durumuyla ilgilidir. Hükümet, bazı milletvekillerinin yasayı kapitalizm ve sosyalizm arasında üçüncü bir ekonomik sisteme doğru yönlendirme girişimlerine karşı çıkmaktaydı.

Bu amaçla çalışanlar tarafından tercihli bir fiyattan satın alınabilecek pay sermayenin yüzde 20'siyle sınırlandırılmıştır. Buna uygun olarak kredi imkanları sağlanmıştır. Çalışanların özelleştirmeye katılımlarını sağlamak maksadıyla Maliye Bakanı söz konusu şirketlerde ücretlerin dondurulmamasına dair söz vermiştir.

Bu arada programın başlamasıyla birlikte düzenlenen bir kararnameye göre Polonyalılar özelleştirilecek şirketlerde belirli bir orana kadar bedelsiz hisse sahibi olmalarını sağlayacak sertifikalara sahip olabileceklerdir. Ancak burada nominal hisse değeri

henüz belirlenmemiştir ve dağıtılacak bedelsiz hisse şirket sermayesinin (özelleştirilecek) yüzde 10'unu aşmamaktadır.

Özelleştirme Bürosu'na göre (bu büro nihai olarak bakanlık haline gelecektir) bedelsiz sertifikaların dağıtımı bir talep ortamı yaratacaktır. Planın gayesi insanları birer hisse sahibi yaparak özelleştirmeyi sosyal bir platforma oturtmaktır.

Polonya'da halen insanların ellerinde tuttukları nakit miktarı bilinmemektedir. Bazı tahminlere göre Polonyalıların yastık altında sakladıkları nakit para 2 milyar dolara ulaşmaktadır. Yastık altındaki atıl paranın bir kısmının bu yolla ekonomiye çekilebileceği tahmin edilmektedir.

Kaynak: *Le Figaro*

Japonya'da Yaratıcılık ve Taklitçilik...

"Japonlar yeni şeyler icat etmezler, sadece diğer insanların düşüncelerini kopya ederler." Herhangi bir elektronik mağazasına bir göz atmak bile bu eski düşüncenin terk edilmesine yol açabilir. Ancak Batıda Japonların kopyacı olduğu düşüncesi çok yaygındır. Japonya'da ise yaratıcı ve özgün bilimsel araştırma yapmada karşılaşılan eksiklikler hususunda yetkililerin kaygısı artmaktadır. Tartışma, her yıl sonbaharda, İsveç'te kimya, tıp ve fizik alanında Nobel Bilim Ödüllerinin verilmesi sırasında yoğunlaşmaktadır. Ancak bu yüzyılda sadece 5 Japon bilim adamı bu ödüllerden kazanmıştır. Bu sayı Japonya'nın onikide bir nüfusuna sahip Belçika ile aynıdır. ABD 140 ödülle birinci, Japonya'nın yarı nüfusuna sahip İngiltere ise 65 ödülle ikinci

sırada gelmektedir.

Nobel Ödülleri bir ülkenin bilimsel yeterliliğini ölçmede çok iyi bir gösterge değildir. Komiteler, uzun incelemelerden sonra ödülleri belirlemekte, daha sonraki araştırmalar buluşu gölgeleyebilmektedir. Bu da ödüllerin bilimsel düzeyi 10 veya 20 yıl önceden izlediğini ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda, Nobel komiteleri sadece bildikleri araştırmaları ödüllendirebilmekte, sonuçta aynı kültür ve dili kullanan bilim adamlarının öncelik almasına neden olmaktadır. Bu nedenle İsveç 15 Nobel ödülü ile övünebilmektedir.

Ancak Japonya'nın sanayileşmiş ülkeler arasında bu konuda kötü bir durumda olduğunu da saklamaya gerek yoktur.

Japonya'nın en son Nobel ödülü alan bilim adamı insan bağışıklık sistemi üzerine çalışmalar yapmış ve 1987 Nobel Tıp Ödülünü kazanmış olan Susumu Tonegawa'dır. Ancak Tonegawa'da kariyerinin büyük bir

bölümünü yurtdışında yapmış ve ödül getiren çalışmalarını ABD ve İsviçre'de gerçekleştirmiştir. Ödülü aldıktan sonra Japonya'yı ziyaretlerinden birinde Tonegawa ülkesinden ayrılmasaydı özgün araştırma yapma özgürlüğünü hiçbir zaman bulamayacağını açıkça ilan etmişti.

Tonegawa'nın bu yorumları, hükümet yetkilileri, akademisyenler ve özel şirketler arasında, Japonya'da bilimin ve teknolojinin geleceği konusunda bir tartışma başlatmıştır. Konsensüs ve formaliteye çok önem veren Japon sistemi yaratıcı düşüncüyü engelliyor mu? Halk bu fikre katılmaktadır.

1988'de hükümet tarafından yapılan bir kamuoyu araştırmasını yanıtlayanlar "Japon sisteminin özgün ve yaratıcı araştırmayı teşvik etmek için uygun olmadığı" iddiasına katılmışlardır. Bunlardan sadece yüzde 2,5'i bu görüşe karşı çıkmıştır.

Bu durum yetkilileri Nobel Ödüllerinden daha çok endişelendirmektedir. Bilim ve Teknoloji Ajansı'nda (Science and Techno-

logy Agency - STA) politika araştırmaları müdürü olan Yoshihiro Miki'ye göre Japonya bilimsel gelişmede "yakalama" devrini kapamıştır. Fakat daha ileriye gitmek için yaratıcılığı cesaretlendirecek temel değişikliklere ihtiyaı bulunmaktadır. Ona göre; "araştırmacıların, yaratıcılıklarını ve yeteneklerini özgürce sergileyebilecekleri bir ortama ihtiyaç vardır".

Japonya, 1987-88 yılında AR- GE çalışmalarına bir önceki yılın yüzde 7 fazlası ile 67.5 milyar dolar harcamıştır. Bu miktar ülkenin GSMH'sının yüzde 2.8'ini oluşturarak rekor seviyede gerçekleşmiş ve ABD'yi de 0.1 puan geçmiştir.

Gelişmiş dünyanın bilim adamlarının yüzde 25'inden fazlası Japondur ve bu miktar İngiliz, Fransız, Batı Alman ve İtalyan bilim adamlarının toplamına eşitir. Olumsuz bir durum ise bu 490.000 kişilik araştırmacı ordusunun özgünlük açısından Amerika ve Avrupalı benzerlerinin gerisinde kalmalarıdır. Nobel dllerinin verildiği ve yara-

tıcılığın en fazla olduğu temel araştırma için Japon araştırma bütçesinin ancak yüzde14'ü ayrılmıştır. Başka bir açıdan ele alınırsa, Japon Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na (MITI) göre, Japonya GSMH'sinin ancak yüzde 0.26'sını temel araştırmaya ayırmaktadır. Bununla ilgili ABD rakamı yüzde 0.34'tür. Japon Endüstriyel Bilim ve Teknoloji Ajansı'ndan Dr. Kozo Lizuka'ya göre "bu alanı teşvik etmek ve temel araştırmayı hızlandırmak için büyük ihtiyaç bulunmaktadır, çünkü bu alan dünya ile sonuçlarını değerlendirebileceğimiz bir alan. Çok açık olmalı ve sonuçları dünyayla paylaşmalıyız."

Avrupa ve ABD'de en iyi özgün araştırmaların yapıldığı yerler olan üniversiteler araştırmaya başlamak için en uygun yerlerdir. Japon eğitim sistemi ise üniversiteyi, lise ve iş arasında bir köprü olarak görmektedir. Kaynaklar oldukça sınırlıdır ve parlak öğrenciler de üniversite sonrası eğitim için çok az teşvik görmektedir. MITI ve STA yetkililerine göre temel problem üni-

versitelerde hüküm süren sıkı hiyeraridir. Genç araştırmacılar hayatlarının en yaratıcı devrelerini yalı profesörlere asistanlık yapmakla geçirmektedirler. Akademisyenler kendilerine tahsis edilen kaynakların azlığından yakınmaktadırlar.

Geçtiğimiz 20 yıl içinde, hükümetin toplam araştırma bütçesi içindeki payı yüzde 30'dan, yüzde 20'nin altına dmtr. Aynı dönemde akademik araştırmacılara ayrılan kaynaklarda da bir azalma görülmektedir. Şirketlerde araştırma ve geliştirme için kişi başına harcanan paranın 97.000 dolardan 138.000 dolara çıkarken, niversite araştırmacıları için bu miktarın 69.000'den 55.000 dolara düştüğü belirlenmektedir.

Bilim adamlarının yardımcı eleman sayıları da azalmaktadır: Bilim adamı başına den teknisyen sayısı 1965'te 0.85 iken, bu oran 1985'te 0.31'e dmtr. Sonuçta, genç araştırmacılar ve öğrenciler zamanlarını daha az nitelikli kişilerin yapabileceği ilerle

geçirmektedirler.

Japon bilimsel çalışmalarının beşte dördünü gerçekleştiren özel şirketlerde ise durum biraz daha iyidir. Ancak, STA tarafından yapılan bir incelemeye göre, Japon bilim adamlarının yüzde 62'si özel şirketlerin araştırmacı miktarı ve niteliği açısından iyi bir durumda olmadıklarına inanmaktadırlar. Yüzde 22 gibi bir bölüm de yeteri kadar araştırmacı bulunduğunu, ancak bunların nitelik olarak düşük düzeyde olduklarını belirtmektedirler. Sadece yüzde 2.4 gibi bir bölüm ise miktar ve nitelik açısından araştırmacıların yeterli olduğuna inanmaktadır.

Japonya kadar zengin bir ülkede yapılan araştırma miktarını artırmak oldukça kolay bir iştir. Yaratıcı düşünce oluşturmak ise daha zordur. "Created in Japan" adlı yeni kitabında Sheridan Tatsuno şöyle demektedir: "Japon araştırmacıları sadece bilinmeyenleri araştırmaktan ve uluslararası konferanslarda, özellikle Batılılara rakip ol-

maktan hala çekinmektedirler. Bu dikkatli davranış biçiminin geçmişi oldukça eskidir. Yıllardır icatta bulunmak yerine mevcut olanı uygulamak profesyonel güvenliği ve ekonomik refahı sağlamanın en emin yolu olarak görülmüştür".

Piyasadaki başarılarına rağmen, bazı Japon şirketleri araştırmacılarda yaratıcılığı geliştirmek amacıyla Batı tipi yöntemlere eğilmektedirler. Tokyo yakınlarında Atsugi'de bulunan Canon şirketinin yeni araştırma merkezinde bilim adamları daha rahat kıyafetlerle işe gelme konusunda teşvik edilmekte, düşünmek için özel odalar ayrılmakta ve yazılım geliştirme laboratuvarlarında klasik müzik çalmaktadır. Bu yaklaşımların işe yarayıp yaramadığı konusunda şimdiden birşey söylemek mümkün değildir.

Japon sanayi ve sosyal yaşamının eski bir gözlemcisi olan İngiliz yazar ve akademisyeni Ronald Dore, Japon toplumundaki "yaratıcılık eksikliğini" açıklayan üç görü-

şün bulunduğunu anlatmaktadır. İlk olarak ulusal karakterde bir bozukluk sözkonusu olabileceği sanılmakta. İkinci olarak eğitim sisteminin hatalı olduğu görüşü bulunmaktadır. Son olarak da, Japon laboratuvarlarındaki örgütsel hiyerarşinin yaratıcılığı kısıtlamakta olduğundan söz edilmektedir.

Dore, ilk iddianın doğru olmadığını tarihten örnekler vererek ispatlamaktadır. Japon bilim adamlarının yüzyılın ilk başlarında gerçekleştirdikleri birçok başarılar bulunmaktadır. Bir Japon teorik fizikçisi olan Hantaro Nagaoka, 1903'de ilk defa olarak atomun pozitif bir çekirdek ve çevresindeki yörüngelerde dönen elektronlardan oluştuğunu düşünmüştür. Bu olay, büyük deneysel fizikçi Ernest Rutherford'un İngiltere'de atom çekirdeğini bulduğunu açıklamasından 8 yıl önce olmuştur.

Yüzyılın başlarında diğer bir dünyaca ünlü Japon araştırmacı ise Kikunae Ikeda idi. Amino asitler üzerindeki çalışması tat verici monosodyum glutamat kimyasal maddesi-

nin bulunmasına yol açmıştır.

1930'larda Tokyo Teknoloji Enstitüsü araştırmacıları ferrit adı verilen önemli bir madde grubu keşfetmişlerdir. Bu maddelerin manyetik güçleri bulunduğu halde elektrik iletemiyorlardı. Bunların elektronikte çok büyük uygulama alanları olmuştur. Mitsubishi Araştırma Enstitüsü Başkanı olan Noboru Makino, ferritlerin bulunmasının IBM'in seramik süper iletkenleri bulması (bulunduktan birkaç ay sonra Nobel Ödülü almıştı) gibi bir olayla eř düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Bilimsel yaratıcılığın başka bir ölçütü de bilimsel yayınlardır. şu an için Japon rakamları ABD'nin bir hayli aşağısındadır. Ancak bugünkü eğilim, bilimsel dergilerdeki Japon kaynaklı yazıların 2025 yılında ABD kaynaklı olanları geçeceğini göstermektedir.

Dore'a göre, ikinci engel olan eğitim sistemi şüphesiz ki yaratıcılığı azaltan bir etkide

bulunmaktadır. Ancak ona göre, çocukların yüzde 0.5 - 1 gibi bir bölümü çok zor olan sınav sisteminden az bir çaba ile sıyrılmaktadır. Bu oran Japonya'ya yılda 25.000 potansiyel dahi insan kazandırmaktadır ki, bu da gerekli olandan fazladır.

Japon laboratuvarlarındaki hiyerarşiye gelince: Birçok Japon laboratuvarında, profesörün sözleri herkesin uyması gereken kurallardır. Ancak Alman ve Fransız laboratuvarlarında da kıdemli ve yeni elemanlar arasındaki ilişkiler benzer bir biçimde yürümektedir.

Dore'a göre, yaratıcılık yeteneğinin en önemli ölçütlerinden birisi de yabancı patent verilmesidir. Düzenlemeler ülkeden ülkeye değiştiği için farklı ülkelerdeki patentlerin karşılaştırılması oldukça zordur. Örneğin, Japonya veya B. Almanya'da patent kazanmış birçok kişi, bu hakkı ABD'de elde edememektedir. Aynı zamanda, Japon şirket ve kurumları fazla miktarda patent buldurmaya özel bir önem vermekte ve

verimli buluşları çoğunlukla ödüllendirmektedir.

Japonya'da yaratıcılık yeteneğinin çok daha iyi bir göstergesi, dış patentlerin paylaşılmasıdır. Çünkü araştırmacılar önemsiz buluşlar için dış ülkelere gitme ve harcama yapma zahmetine girmemektedirler. ABD Patent Bürosu'nun istatistiklerine göre, Japonya dış kaynaklı patent başvurularında yüzde 19 oranıyla en çok pay alan ülke konumundadır. Büro bilgisayarları ve elektronik parçalar gibi ticari önem taşıyan alanlarda Japonya'nın payı sırasıyla yüzde 33 ve yüzde 26 gibi yüksek oranları bulmaktadır.

Patentlerin değerini ölçmek için daha iyi bir gösterge de eski patentlerin ne kadar sıklıkla kullanıldıklarıdır. Bir patent adı ne kadar sık kullanılıyorsa, o buluş ta o kadar önemlidir.

En sık adı geçen yüzde 1 patent içerisinde Japonya'nın payı kendi patentlerinden yüz-

de 45 daha fazladır. Japon patentleri içerisinde en çok kullanılanlar yarı iletkenler, otomotiv mühendisliği, fotokopçilik, fotoğrafçılık ve ilaçlar ile ilgili olanlardır.

Yaratıcılık yeteneğinin bir başka ölçütü de ülkenin "teknoloji ticareti dengesi"dir. Japonya hala diğer insanların düşüncelerinin bir alıcısı durumundadır, ancak bu denge hızla değişmektedir. Japonya ithal edilmiş teknolojiye ilişkin patent hakları için yılda 3 milyar dolardan fazla ödemektedir. Ancak aynı kaynaktan gelen gelirleri her geçen gün artmakta olup, 1970'teki 373 milyon dolarlık seviyesinden 1985'te 898 milyon dolara ulaşmış bulunmaktadır.

Durum böyle olmakla birlikte Japonlara yakıştırılan "kopyacı" lakabı neden ilk başta akla gelmektedir? İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ülkede gerçekleşen ekonomik mucizenin temel unsuru, Japon şirketlerinin dünya çapında ürün ve buluş araştırmaları ve bunları geliştirmeleriydi. Fakat bu, ilk günlerin haricinde direkt olarak kop-

ya etmek biçiminde gerçekleşmemiştir.

Ev videoları ve teypleri Nobel Ödülü kazanmamışlardır, çünkü çok iyi bilinen bilimsel ilkelere göre üretilmişlerdir, ancak bunların kopya olduğu da iddia edilemez. Japon şirketleri AR-GE gruplarını yeni ürünler yerine, yeni imalat prosedürleri geliştirmek amacıyla kullanmakla da ünlüdürler. "Saf" bilim adamları bu tür araştırma yapmak konusunda fazla istekli olmayabilirler, ancak bu tür bir araştırma hem çok karlı, hem de çok yaratıcı bir çalışma türü olabilmektedir.

Japonya belki bir zamanlar buluşları uyarlamak ve geliştirmek için başka devletlere bağımlıysa da, bugünler geride kalmıştır. Politikacılar, devlet memurları ve sanayiciler gelecekteki refahın ancak sağlam bir bilim ve teknoloji politikasının geliştirilmesiyle sağlanabileceği hususunda görüşbirliği içindedirler. Japonya'nın en iyi beyinleri yavaş yavaş gerçek yaratıcı araştırma yapmaya yönelmektedirler. Bunun sonuçları ise ihmal edilemeyecek kadar önemli olacaktır.

Kaynak: *Japon Update*

Bilgi Sektöründe Kara Bulutlar...

Bir zamanlar üzerinde güneşin doğduğu endüstri diye adlandırılan, parlak bir gelecek vaadede.. bilgi teknolojisi yavaş yavaş bulutlanmaya başlıyor. Özellikle Avrupa'da mikroçip, kompüter, telekomünikasyon ve ofis sistemlerini içeren sanayide bu durumun giderek belirginleştiği görülmektedir.

Son olarak Japon Fujitsu şirketinin İngiltere'nin en büyük bilgisayar şirketi olan ICI'ı satın alma teklifi Avrupa'nın bu sektördeki teknolojik bağımsızlık ve liderlik hülyalarına büyük bir darbe indirmiştir. Bir zamanlar dünyanın en hızlı büyüyen mini bilgisayar şirketi Norveç'teki Norsh Data ve Batı Alman Nixdorf şirketleri zarar etmeye başlamış ve bu ikincisi geçen sene Siemens tarafından satın alınmıştır.

Mali ve idari güçlük içinde bulunan bir başka şirket de Avrupa'nın en büyük elektronik şirketi olan Hollanda'daki Philips'tir. Bu yıl içinde 2 milyar Florin'lik zarara uğrayacağı tahmin edilen şirket bir çok faaliyetini yavaşlatmıştır.

İtalyan Olivetti ve Fransa'da devlet şirketi Bull'da da karlar düşme eğilimi gösterirken bir başka devlet kontrolündeki şirket Thomson, oldukça iddialı bir şekilde satın aldığı elektronik kuruluşların faaliyetlerinden olumlu sonuçlar elde edememiştir.

Avrupalı politikacı ve şirket yöneticileri arasında büyük bir endişe konusu olan bu durumun bir başka ilginç yönü de kıtanın en dinamik olması gereken sektörünün geleceğinin belirsizleşmesi, öte yandan diğer sektörlerde parlak günlerin yaşanmakta olmasıdır.

Aslında 1980'lerin başından itibaren AT ülkeleri rekabet güçlerini kuvvetlendirmek amacıyla üye devletlerce desteklenen sanayi işbirliğini başlatmış durumdadırlar.

Bunların en somut örneği 1983'de başlatılan ve elektroniğin bir çok dalında araştırma projesi yürüten 1200 şirketin katıldığı "Esprit" programıdır. Bunun dışında telekomünikasyon sahasında "Race" ve 4 milyar dolarlık yüksek teknolojili mikroçip üretimine yönelik "Jessi" programları devam etmektedir.

Her ne kadar bu işbirliğinin "milli şampiyon" üreticiler arasındaki duvarları ortadan kaldırdığı söylenebilirse de, teknolojik buluşları arttırıp arttırmadığı tartışma konusudur. Bir çok şirket ortak araştırma programlarının daha az verimli ve idaresinin de zor olduğunu belirtmektedirler.

Teknolojik yetersizlik Avrupa'nın yegane sorunu değildir. Esas zorluk teknolojik gücün dünya pazar payının artırılmasına yönelik olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bir pazar araştırma şirketi olan Dataquest'e göre 1985'te yüzde 36.5 olan Avrupa menşeli mikroçip payı, 1989'da yüzde 9.5'e düşmüş bulunmakta-

dır. Bu durumda Avrupalı büyük bilgisayar yapımıcısı firmalar IBM ve Japon bilgisayar şirketlerince iyice köşeye sıkıştırılırken PC alanında tek söz sahibi Avrupalı Olivetti dahi savunmaya geçmiştir.

Avrupalı elektronik şirketlerinin pazar paylarını artırabildikleri tek saha elektronik tüketim ve telekomünikasyon malzemeleri olmuştur.

Elektronik sektörünün can damarı yarı-iletkenler sanayidir. Avrupa ve ABD'li yarı iletken üreticileri bu pazarı bırakmanın söz konusu olamayacağını, zira mikroçip teknolojisinin her türlü elektronik üretime girdiğini belirtmektedirler. Öte yandan sektördeki çok hızlı gelişmenin bir sonucunda artık karın giderek artan oranda programlama.(software) ve hizmetlerden kaynaklandığı, makina donanımının (hardware) giderek ikinci plana düştüğü görülmektedir.

Avrupa'nın halen en güçlü elektronik sektörü telekomünikasyondur. Bu sektördeki

üç lider, Fransız Alcatel, İsveç Ericsson ve Alman Siemens göz kamaştırıcı karlar elde etmelerine rağmen yavaş yavaş burada da mutlu günlerin sonuna yaklaşılmaktadır. Bunun sebebi bu şirketlerin şimdiye kadar sıkı korumaya tabi milli pazarlarda faaliyet göstermeleridir. Ancak yeni yönetmeliklerle milli pazarlarda kısıtlamaların azaltılıp, dış rekabete açılma eğilimi artmaktadır.

Hemen hemen tüm elektronik sanayinde Avrupa şirketlerini zor günlerin ve sıkı rekabet ortamının beklediği kabul edilmektedir.

Brüksel ve Avrupa'da tehlikeye karşı ilk akla gelen reaksiyon işbirliğinin artırılmasıdır. Bazı şirketler Komisyon'un da desteğiyle özellikle büyüklerin sadece araştırma değil üretim alanında da işbirliği yapmasından yanadırlar. Bunun bir somut sonucu Esprit programıdır.

IBM ve sayılı birkaç ABD şirketi de bilgi alışverişi çerçevesinde bu programa dahil

edilmektedir. Ancak Japon şirketleri kesinlikle bu grubun dışında tutulmaktadırlar.

Topluluk, üye ülkeleri Japonya ve Asya kökenli rekabetten koruma amacıyla 1980'li yıllardan başlayarak anti-damping düzenlemeleri getirmiş ve özellikle kota ve yüksek gümrük tarifeleri yoluyla Japon video oynatıcıları gibi elektronik tüketim malzemelerini hedef almıştır.

Öte yandan, işbirliği konusunda Avrupa şirketleri de bazı anlaşmazlıklara düşmektedirler. Örneğin, ICC, Nixdorf ve Olivetti firmalarının bir üçlü birleşme konusundaki görüşmeleri yönetimi kimin kontrol edeceği konusu gündeme geldiğinde olumsuz sonuçlanmıştır. Öte yandan, diğer faktörler de Avrupa elektronik sektörünün yeniden şekillenmesinde etkili olmaktadır. Philips ve Thomson gibi kuruluşlar üretimlerini ucuz maliyetli Asya ülkelerine kaydırırken, denizaşırı rakipleri de üretimlerini Avrupa'ya daha fazla yönlendirmektedirler. 1980'lerde Japon ve ABD kökenli firmala-

rın Avrupa'daki fabrikalarında artış gözlenmiştir.

Bu ülkelerden gelen yatırımcıların Avrupa'nın teknolojik bağımsızlığına ne derece önem verdikleri tartışılabilir. Ancak, bu yatırımlar sayesinde Avrupa'da üretimin, istihdamın ve ihracatın arttığı da bir gerçektir.

Kaynak: *Financial Times*

Resmi Gazete'de Bu Ay...

BÜTÇE

9 Ağustos 1990

Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın 10 nolu Tebliği ile 1990 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı yayınlandı.

AKARYAKIT FİYAT İSTİKRAR FONU

11 Ağustos 1990

Bakanlar Kurulu'nun Kararı (90/741) ile Hampetrol ve Petrol ürünlerinin Alım, Satım, Fiyatlandırma Esasları ile Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu'nun işleyişi hakkında Kararın yedinci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirildi.

"Rafinerilerde üretilen veya doğrudan doğruya ürün olarak ithal edilen Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu'na tabi petrol ürünleri için Akaryakıt Tüketim Vergisi ve Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu payı da dahil her türlü vergi, resim ve fonların hesabında esas alınacak gümrüksüz rafineri satış fiyatları, veya fiili ithal fiyatları, İzmit Rafinerisi için belirlenen gümrüksüz rafineri satış fiyatlarından düşük olamaz."

İTHALAT

11 Ağustos 1990

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın İthalat (90/19) Tebliği ile İthalat (90/11) Tebliği yürürlükten kaldırıldı.

POSTA YOLUYLA EŞYA

17 Ağustos 1990

Bakanlar Kurulu'nun Kararı (90/639) ile yolcu beraberinde veya posta yoluyla gelen ve ticari mahiyette bulunmayan vergiye tabi eşyadan alınacak gümrük vergilerini gösterir, tek ve maktu bir tarife uygulanmasına ve hediyeelik eşya muafiyetine dair ekli Karar yayınlandı. Karar'a göre, zat ve aile ihtiyaçlarında kullanılmak üzere yurt dışından Türkiye'deki kişilere gönderilecek bedeli 500 DM veya eşit döviz geçmeyen hediyeelik eşyanın gümrük vergileri tahsil edilerek ithaline Gümrük İdaresince izin verildi.

DÖVİZ HESABI

17 Ağustos 1990

Merkez Bankası'nın Genelgesi ile (I-G) Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki 32 sayılı Karar'ın Merkez Bankası I-A Genelgesi'nde bazı değişiklikler yapıldı. Buna göre, T.C. Pasaportu hamili gerçek şahıslardan, yurt dışında oturma veya çalışma iznine sahip ve yurda kesin dönüş yapmamış olanlar, Merkez Bankası İdare Merkezi-Ankara nezdinde "Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı" açtırabilecekler.

İMKB

18 Ağustos 1990

Sermaye Piyasası Kurulu'nun İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

(İMKB) Yönetmeliğinin bazı maddelerini değiştirilmesine dair Yönetmeliği yayınlandı. Yapılan değişikliğe göre, bir menkul kıymetin Borsa Ko-tu'na alınabilmesi için; o firmanın ortak sayısının 100'den fazla ve ödenmiş sermayesinin en az yüzde 15'inin halka arz edilmiş olması, kuruluşundan itibaren en az 3 yıl geçmiş olması, başvuru tarihinden önce de ard arda 2 yıl kar etmiş olması ve ödenmiş sermayesinin en az 500 milyon olması gerekmektedir.

TÜRK-SOVYET

20 Ağustos 1990

Bakanlar Kurulu'nun Kararı (90/541) ile Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında vize verilme usullerinin kolaylaştırılmasına dair

Anlaşma onaylandı.

AT LIBERASYON LİSTESİ

22 Ağustos 1990

Bakanlar Kurulu'nun Avrupa Topluluğu'na konsolide edilen liberasyon listesi hakkındaki Karar'ı (90/598) yayınlandı. Buna göre, Türkiye ile AT arasında bir ortaklık yaratan Ankara Anlaşması'na dayanılarak onaylanan Katma Protokol'ün 22'inci maddesi hükümlerine uygun olarak AT çıkışlı ithalatın yüzde 60'ı libere edildi.

TÜRKİYE-POLONYA

24 Ağustos 1990

Bakanlar Kurulu Kararı (90/708) Türkiye-Polonya Ekonomik, Ticari ve Teknik İşbirliği Protokolü

onaylandı. Protokol gereği iki ülke arasında ticaretin liberalleştirilmesi ve teşvik edilmesi ile enerji, gemi sanayi, kömür madenciliği, demir-elik, elektronik, sağlık, kimya, tarım, müteahhitlik, sivil havacılık, demiryolları ve telekomünikasyon alanlarında işbirliği yapılması kararlaştırıldı.

GAP

25 Ağustos 1990

Bakanlar Kurulu'nun Kararı'na (90/575) göre Türkiye ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı arasında hazırlanan ve 8 Mart 1990 tarihinde imzalanan "DPT Güneydoğu Anadolu Projesi Yönetim Biriminin Glendirilmesi" konulu ekli nihai proje belgesi onaylandı.

KKDF

28 Ağustos 1990

Bakanlar Kurulu'nun Kararı (90/454) ile Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu hakkında Karar'da değişiklik yapıldı. Yapılan değişikliğe göre, Fon'un kaynaklarını oluşturan faktörler şu şekilde belirlendi:

- Bankaların kullandıkları kredilerde yüzde 6, yurtdışından sağladıkları kredilerde yüzde 6, kabul kredisi, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekline göre yapılan ithalatta yüzde 1 oranında yatırılacak tutarlar,
- MB'nın belirlediği kanuni karşılık oranları eksik tesis eden bankalara tahakkuk ettirdiği cezai faizler,
- DPT Müsteşarlığı'nca Yatırımları ve Dö-

viz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu'ndan yapılacak aktarımlar,

- Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan Para ve Kredi Kurulu Kararı ile yapılacak aktarımlar,
- 84/8860 sayılı Karar ile kurulan Fon'un devreden bakiyesi,
- Değişken faizli mevduat uygulamasına ilişkin tebliğlerde Fon'a aktarılması öngörülen faiz tutarı.

YABANCI SERMAYE

28 Ağustos 1990

Bakanlar Kurulu Kararı (90/473) ile Yabancı Sermaye Çerçeve Kara-

n'nda aşağıdaki değişiklikler yapıldı:

- "Toplam yabancı sermaye tutarı 150 milyon ABD Dolarını aşan müracaatların ön incelemesi DPT tarafından yapılır ve Bakanlar Kurulu'nun onayına sunulur."
- "Türkiye'deki kuruluşların yurtdışı kuruluşlarla yapacakları teknik yardım anlaşmalarını, dış yatırım kredi anlaşmalarını inceleme ve onaylamaya, özel sektör kuruluşlarının yabancı personel çalıştırmalarına ilişkin esasları belirlemeye DPT yetkilidir."
- "Yurt dışında yerleşik kişi ve kuruluşların Türkiye'deki mevcut şirketlerin hisseleri alış ve satışları ile yabancı sermayeli kuruluşların tasfiye ve birleşme işleri DPT tarafından incelenerek karara bağlanır".